

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint fogyatékosügyei független mechanizmus

JELENTÉSE

AJB-409/2024. számú ügyben

Előadó: Dr. Pápai-Tarr Ágnes

Érintett szerv:

- Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata

- Debrecen Táncsics Mihály utcai Óvoda

2024.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB 409/2024. számú ügyben**

1. A vizsgálat megindítása

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (3) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa – a civil társadalom, különösen a fogyatékossgal élő személyek és az őket képviselő szervezetek bevonásával – biztosítja a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (a továbbiakban: Fogyatékossgügyi Egyezmény) 33. cikk 2. pontja szerinti független mechanizmus feladatainak teljesítését. Az Ajbt. 39/O.§ (1) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa a *fogyatékossgügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak* a teljesítése érdekében rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszasság hiányában is – a fogyatékossgal élő személyek jogainak a Fogyatékossgügyi Egyezmény előírásainak megfelelő érvényesülését.

Ezen feladatkörömben *kiemelt célként határozta meg annak monitorozását, hogy az alapvető jogok biztosa korábbi vizsgálati jelentéseiben megállapított alapvető jogokkal összefüggő visszasságokra tekintettel megfogalmazott intézkedési javaslatok alapján a címzett szervek milyen intézkedéseket hoztak, és azok során a Fogyatékossgügyi Egyezmény követelményeire mennyire voltak tekintettel.*

Az AJB-1340/2022. számú jelentésében alapvető joggal összefüggő visszasságot rögzítettem a Debrecen Megyei Jogú város fenntartásában lévő Tánacsics Mihály úti Óvoda (4028 Debrecen Tánacsics Mihály utca 7-15) (Továbbiakban: Óvoda) vonatkozásában.

Az Óvoda a sajátos nevelési igényű (továbbiakban: SNI) gyermekek szakértői véleményében javasolt együttnevelés helyett *szegregált óvodai csoportban biztosította a gyermekek óvodai ellátását.* Az Óvoda alapító okirata szerint az SNI gyermekek integrált ellátása tartozott az Óvoda feladatai közé és abban nem szerepelt gyógypedagógiai csoport létrehozásának lehetősége. Az Óvodának a garanciális jogszabályi előírásokat figyelmen kívül hagyó gyakorlata és mulasztásai sértették a jogbiztonság követelményét, az esélyegyenlőség elvét, illetve az érintett SNI kisgyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszasságot okoztak.

Jelen vizsgálat annak feltárására irányult, hogy az AJB-1340/2022. számú jelentésben rögzített alapvető joggal kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében az érintett szervek milyen intézkedéseket fogantatosítottak. Az utánkövetés eredményes lefolytatása érdekében tájékoztatást kértem az Óvoda fenntartójától, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának (a továbbiakban: Önkormányzat) polgármesterétől, továbbá tájékoztatást kértem az Óvoda vezetőjétől.

2. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *A jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye* „Magyarország független, demokratikus jogállam.” [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) B) cikk (1) bekezdés];
- *Az emberi méltósághoz való jog:* „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” [Alaptörvény II. cikk];

- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve:* „A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. [Alaptörvény XV. cikk (1)-(2) bekezdés];
- *A fogyatékosággal élők és gyermekek kiemelt védelme:* „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés] ,
- *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XVI. Cikk (1) bekezdés];
- *A nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangja* „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.” [Alaptörvény Q) cikk (2)-(3) bekezdés].

3. Az alkalmazott jogforrások

- Ajbtt.;
- Fogyatékoságügyi Egyezmény (CRPD);
- A Gyermekek jogairól szóló ENSZ Egyezmény, (Kihirdetve: 1991. évi LXIV. törvénnyel) (a továbbiakban: Gyermekekjogi Egyezmény);
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.);
- A szerződések jogáról szóló Bécsi szerződés (Kihirdette az 1987. évi 12. tvr.);
- Az Országos Fogyatékosági Programról (2015-2025) szóló 15/2015 (IV.7.) OGY határozat (a továbbiakban: OFP);
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011.évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nktv.);
- Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: Möt.);
- A pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 15/2013. EMMI rendelet);
- A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 20/2012. EMMI rendelet).

4. A megállapított tényállás

4.1. Az előzményi ügyben feltárt körülmények

Az előzményi ügyben az alapvető jogok biztosához érkezett jelzés szerint *az Óvodában egy olyan kis létszámú csoport működött, amely kizárólag SNI¹, beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő kisgyermekeket látott el. A beadványban jelzettek alapján a*

¹ Nktv. 4. § 25. pont: *sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.*

csoporthoz biztosított gyógypedagógiai munka nem szolgálta a gyermekek érdekét, a gyermekek ugyanis ebben a helyzetben nem fejlődtek megfelelően.

A polgármester, mint fenntartó arról tájékoztatta az alapvető jogok biztosát, hogy az Óvoda alapító okirata szerint ellátja az óvodás korú gyermekek óvodai nevelése, ellátása szakmai feladatát, továbbá a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek óvodai nevelését, valamint azon sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének, ellátásának szakmai feladatait, akik a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem-, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdenek. *Az intézményben 1988/1989. nevelési év óta működik kis létszámú fejlesztő csoport, amelyben az ép értelmű, fejlődésükben lemaradást mutató, nehezen nevelhető, magatartászavarral küzdő gyermekek fejlesztését végzik. A megnövekedett igények miatt 1996-ban egy második csoport indításáról döntött a fenntartó. A két csoportban a gyermekek létszáma összesen 14 fő volt a vizsgálat lefolytatásának időpontjában. Csoportonként 1-1 gyógypedagógus, 2-2 óvodapedagógus, 2-2 dajka, 1-1 pedagógiai asszisztens, illetve további egy dajka álláshelyet engedélyezett a fenntartó az SNI gyermekek ellátásának biztosítására. Az előzményi vizsgálat időpontjában az engedélyezett álláshelyek közül 11 álláshely volt betöltve.*

A polgármester válasza alapján a tárgyi feltételek adottak voltak az eredményes fejlesztéshez, így külön fejlesztőszoba is rendelkezésre állt fejlesztő játékokkal, számítógéppel (a nem beszélő gyermekek fejlesztéséhez). A tornateremben a nagymozgások fejlesztésére Ayres-terápiás eszközök is elérhetőek voltak, melyek szintén az egyéni fejlesztést szolgálják. *Az előzményi vizsgálatban sor került valamennyi gyermek vonatkozásában a szakértői bizottsági véleményben előírtak ellenőrzésére. Ezekből az derült ki, hogy a gyermekek valamennyien sajátos nevelési igényűek, jellemző diagnózisuk kevert specifikus fejlődési zavar, egyéb hiperkinetikus, pervazív fejlődési zavar, aktivitás és figyelemzavar volt. A szakértői bizottság a 14 gyermekből 10 gyermek esetén a gyermekek állapotára tekintettel az együttnevelést, 1 gyermek esetén a külön-nevelést javasolta, míg 3 gyermeknél a kiadott vélemény erre vonatkozó egyértelmű javaslatot nem fogalmazott meg, hanem csak az Nkt. 47. § (7) bekezdésére hivatkozott, ami szerint az ellátás módja „külön- vagy együttnevelés”.*

A szakértői bizottsági vélemények valamennyi gyermek számára nevelésüket ellátó intézményként az Óvodát jelölték meg, 3 gyermeknél került sor a szakértői bizottság véleményének kiadását követően intézménykijelölés módosítására. Mindhárom esetben az Óvoda befogadó nyilatkozata alapján a szakértői bizottság módosította a kijelölést az Óvoda kis létszámú fejlesztőcsoportjára, nem érintve azt a kérdést, hogy az érintett gyermekek mindegyikénél korábban együttnevelést állapított meg a vizsgáló szakértői bizottság.

Az előzményi vizsgálat során szükséges volt annak tisztázása, hogy az Óvodában működő két kis létszámú fejlesztő csoport a gyakorlatban milyen nevelést nyújt a gyermekek számára. Az Óvoda alapító okirata alapján megállapítható volt, hogy az intézmény alapfeladata az óvodai nevelés, a többi gyermekkel együtt nevelhető sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelése. Az intézmény Szervezeti és Működési Szabályzata szerint az intézmény szakfeladatként ellátja azon sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelését integrált nevelés keretében, akik egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartás-szabályozási zavarral) küzdenek. Az Óvoda pedagógiai programja pedig szintén rögzítette a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelését: „az együttnevelés természetes élethelyzetéből indul ki: elismeri a heterogén adottságokat, képességeket, az azokhoz történő egyéni alkalmazkodás szükségességét. Az egyenlő jogokat hangsúlyozza, toleranciára, humanizmusra nevel, azzal, hogy partnerséget kíván kialakítani a sajátos nevelési igényű és az egészséges gyermekek között.” Az Óvoda a fentiek alapján tehát az alapító okiratában és a belső szabályzataiban foglaltak értelmében – az Nkt. és a Möt. szerint – a sajátos nevelési igényű gyermekek integrált óvodai nevelését biztosítja, ennek keretében pedig

kifejezetten az egyéb pszichés fejlődéssel küzdő gyermekek együttes óvodai nevelése tartozik feladatkörébe. A gyermekek integrációja, vagyis a teljes vagy részleges együttnevelése akkor valósul meg, ha azonos csoporton belül nevelkednek mind a többségi, mind a különleges bánásmódra jogosult gyermekek. Minderre figyelemmel a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének körülményeit elemezte tovább az alapvető jogok biztosa.

A polgármester válasza szerint a két kis létszámú fejlesztő csoportban az ép értelmű, fejlődésükben lemaradást mutató, nehezen nevelhető, magatartászavarral küzdő gyermekek fejlesztését végezték. A csoportban nevelkedő gyermekek állapotáról kiadott szakértői bizottsági vélemények mind a 14 gyermek esetében egyéb pszichés fejlődési zavart állapított meg. A szakértői bizottság által kiadott véleményekhez csatolt záradékok, illetve több esetben maguk a vélemények is, az érintett gyermekek számára kijelölt intézményként az Óvoda által kiadott befogadó nyilatkozat alapján az intézmény „kis létszámú fejlesztő csoportját” határozták meg. Hangsúlyozta a jelentés a „kis létszámú fejlesztő csoport” fogalom kapcsán, hogy e fogalom nem ismert a köznevelést meghatározó rendelkezések körében. Az óvodákban az Nkt. 4. mellékletében meghatározott csoportlétszámok alapján kis létszámú csoportként csupán a gyógypedagógiai óvodai csoport azonosítható, amelynek minimum létszáma 5, maximum létszáma 13 fő gyermek lehet, ezentúl – jogszabályi rendelkezések által engedett kivételekkel – az átlagos óvodai csoport minimum létszáma 13, míg maximuma 25 fő lehet. Az előzőek ismeretében a szakértői bizottság intézmény kijelölésére tett javaslata is gyógypedagógiai csoportra utalt.

A rendelkezésre álló információk alapján megállapítható volt, hogy az Óvoda vizsgált ún. kis létszámú fejlesztő csoportjaiban csak egyéb pszichés fejlődési zavarral diagnosztizált gyermekeket neveltek: azonos csoportban az adott fogyatékossgal élő gyermekeknek a többségi gyermekektől elkülönített – szegregált – nevelése történik. E nevelési forma pedig ellentétes az Óvoda tekintetében a fenntartó által meghatározott feladatellátással. A csoportokban nevelkedő és együttnevelésre jogosult gyermekek esetében nem egyeztethető össze a Nkt. garanciális követelményével: nem biztosítja ugyanis a szakértői véleményben rögzített nevelési formát sem. Mindezek alapján az előzményi jelentésben megállapításra került, hogy az Óvoda garanciális jogszabályi előírásokat figyelmen kívül hagyó gyakorlata és mulasztásai sértik a jogbiztonság követelményét, az esélyegyenlőség elvét, illetve az érintett sajátos nevelési igényű, fogyatékossgal élő kisgyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő súlyos visszasságot okoznak.

A jelentésben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszasság orvoslása, illetve jövőbeni bekövetkezésének lehetőségének a megelőzése érdekében Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának polgármestere számára az alábbi javaslatokat fogalmaztam meg:

1) az Óvodában biztosítsa a sajátos nevelési igényű gyermekek számára a szakértői véleményben foglaltak szerint az óvodai csoportokon belül a többségi és SNI gyermekek együttnevelését;

2) az Óvodában tegye meg a szükséges intézkedéseket a külön-nevelésre jogosult gyermek megfelelő intézményi ellátása érdekében;

3) az Óvodában kezdeményezze soron kívül azon gyermekek tekintetében a szakértői bizottsági vélemények felülvizsgálatát, ahol a bizottság nem fogalmazott meg javaslatot a gyermek együtt- vagy külön-nevelésének formájára;

4) vizsgálja meg a Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata által fenntartott óvodákban a sajátos nevelési igényű gyermekek tekintetében, hogy azokban az együttnevelés a jelentésben rögzített formájában biztosított-e, és ennek nyomán amennyiben szükséges, tegye meg a megfelelő intézkedéseket.

4.2 Jelen vizsgálat tényállása

Az előzményi vizsgálatban megállapított alapvető jogokkal összefüggő visszasságokra tekintettel, a jelentésben megfogalmazott intézkedési javaslatok érvényesülésének vizsgálata során tájékoztatást kértem Debrecen város polgármesterétől és az Óvoda vezetőjétől.

A polgármester válasza

A polgármester tájékoztatása alapján a 2022/23-as nevelési évben az Óvodában már csak az Óvoda alapító okiratában foglaltaknak is megfelelően, integráló csoportok működhetnek. A fenti nevelési évben összesen 11 SNI gyermek ellátását biztosította az Óvoda. Az Óvoda 8 gyermekcsoportjából 7 csoportban helyeztek el SNI gyermekeket. A gyermekek óvodai csoportba történő besorolásáról az óvodavezető döntött, az óvodapedagógusok és a szülők véleményével összhangban, valamint figyelemmel a 20/2012. EMMI rendelet 20. § (11) bekezésére.

Az SNI gyermekek beilleszkedését segítette az óvodapedagógusoknak a gyermekekkel szembeni egyéni bánásmódja, az Óvodában dolgozó gyógypedagógusok fejlesztő munkája, valamint a dajkák és a pedagógiai asszisztensek elfogadó attitűdje és szakmai munkája. Az Óvodában az SNI gyermekek egyéni fejlesztése a polgármester tájékoztatása alapján, a szakértői véleményekben foglaltaknak megfelelően megoldott. Az egyéni fejlesztéseket a gyógypedagógusok és pedagógus asszisztensek, valamint a pedagógiai szakszolgálat utazó gyógypedagógusa (logopédus) végzik. A fejlesztéseket segíti az Óvoda eszközállománya: a csoportszobákban képességfejlesztő szabály-és szerepjátékok, mozgás és egyensúlyérzéklet fejlesztő trambulín, labdák, finommotorikát fejlesztő játékok, eszközök biztosítják a gyermekek fejlődését. A tornaterem is jól felszerelt, az Ayres-terápiás mozgásfejlesztő eszközök is megtalálhatók. Az Óvodában külön helyiségben fejlesztőszoba van. A 2023/24-es nevelési évben az Óvodában 6 SNI gyermeket látnak el és az előbbi fejlesztésekhez képest állatasszisztált terápiával bővülnek a terápiás lehetőségek.

A polgármester véleménye szerint az Óvoda nevelőtestülete elkötelezett az inkluzív nevelés megvalósítása mellett. Az Óvoda új vezetője 2023. augusztus 1-jétől kapott megbízást az intézmény vezetésére. Vezetői pályázatában kiemelt figyelmet szentelt az inkluzív, élmény alapú nevelés fontosságára, és kitüntetett figyelmet kíván szentelni a különleges bánásmódot igénylő gyermekek integrált nevelésének eredményes gyakorlatára.

A polgármester válaszából az is kiderült, hogy Debrecen városában a 2022/23-as nevelési évben az önkormányzat által fenntartott 33 óvodában, összesen 130 SNI gyermek óvodai nevelését látták el, míg a nem önkormányzati óvodákban, 15 ilyen intézményben összesen 35 SNI gyermek ellátását biztosították. A fenti adatok alátámasztják, hogy az SNI gyermekek nagyrésze az önkormányzat által fenntartott óvodákban veszi igénybe az óvodai ellátást, így az önkormányzatnak kiemelt feladata a megfelelő színvonalú és a jogszabályoknak megfelelő óvodai nevelés biztosítása. 2023 májusában valamennyi önkormányzati óvodában megtörtént az alapító okiratok felülvizsgálata, és valamennyi esetben a fenntartó meghatározta az óvodába maximálisan felvehető SNI gyermekek létszámát. Ezen kívül az Nkt. 21. § (3) bekezdésének f) pontjára is tekintettel, a létszám meghatározáskor az is pontosításra került, hogy mennyi az együttnevelhető és a különnevelhető SNI gyermekek maximális létszáma az debreceni óvodákban. Így összesen a 6872 fő óvodai férőhelyből 274 fő az integráltan nevelhető SNI gyermekeknek fenntartott hely és 39 fő a nem integrálható SNI gyermekeknek biztosított óvodai férőhely az önkormányzati intézményhálóban. Két óvoda alapító okirata bővült a nem integráltan nevelhető SNI gyermekek további ellátása érdekében. Jelenleg a Kemény Zsigmond és a Thaly Kálmán Utcai Óvoda lát el külön gyógypedagógiai csoportban, nem integráltan nevelhető SNI gyermekeket. Ez a gyakorlatban két autista gyermekeket fogadó csoport

létrehozását, illetve egy speciális értelmi fogyatékos (enyhe és középsúlyos) és halmozottan sérült SNI gyermekeket fogadó csoport létrehozását tette lehetővé.

A polgármester felhívta a figyelmet arra, hogy *a külön-nevelésre jogosult SNI gyermekek ellátása nem önkormányzati feladat, ennek ellenére az önkormányzat igyekszik megoldani ezeknek a gyermekeknek az óvodai nevelését is, segítve ezzel a családokat, hiszen jelenleg a városban az állami intézményhálózat nem rendelkezik olyan intézménnyel, mely befogadná a nem integrálható gyermekeket.* Ezzel kapcsolatban a polgármester arról is tájékoztatott, hogy a gyógypedagógiai csoportban nevelhető SNI gyermekek ellátásához szükséges szakemberek foglalkoztatásához az önkormányzat számára állami támogatás nem igényelhető, mivel nem kötelező önkormányzati feladatról van szó. Ugyanakkor figyelemmel a megyei jogú város lakosságának a számára, a növekvő óvodáskorú gyermekek számára, indokolt lenne, hogy a jogalkotó lehetővé tegye ezeknek az állami támogatásoknak a lehívását az önkormányzatok számára is, ha ellátnak ilyen feladatot. Az SNI gyermekek fejlesztésén túl így hatékonyabban megoldható lenne az óvodás korú gyermekek logopédiai és pszichológiai megsegítése is az önkormányzati fenntartású pedagógiai szakszolgálat utazó szakembereivel.

Annak érdekében, hogy a külön nevelhető SNI gyermekek helyzete minél hatékonyabban megoldásra kerüljön, a polgármester 2022 nyarán egyeztetést kezdeményezett a Debreceni Tankerületi Központ vezetőjével, az integráltan nem nevelhető gyermekek óvodai ellátásának megoldási lehetőségeiről. Egyeztetés kezdődött továbbá a Polgármesteri Hivatal Intézményfelügyeleti Osztálya és a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Szakszolgálat között. Javaslatként megfogalmazódott az is, hogy a polgármesteri hivatal egy óvodai épület rendelkezésre bocsát a Debreceni Tankerület által fenntartott Debreceni Bárczi Gusztáv Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménynek, ahol feladat bővüléssel megoldható lenne a különnevelésre jogosult gyermekek óvodai nevelése, így az önkormányzati óvodák ténylegesen csak az integrált óvodai nevelést látnák el.

Az Óvoda vezetőjének válasza:

a) Az óvoda tárgyi, infrastrukturális feltélei tekintetében

Az Óvoda tiszta, rendezett, barátságos környezetben gondoskodik a kisgyermek óvodai neveléséről. 2021. tavaszán a fenntartó kifestette a csoportszobákat, az öltözőket, mosdókat, folyosókat, tornatermet és a gyógypedagógiai fejlesztő helyiségeket egyaránt. Így jelenleg az épület felújításra nem szorul. A szükséges javításokat, karbantartásokat folyamatosan végzik. Az Óvodában nyolc csoportszobában folyik a kisgyermek nevelése, minden csoportszoba 52,93 m² nagyságú alapterülettel rendelkezik. A csoportszobák tágasak, világosak és biztonságosak. Egy-egy szobában 17-21 gyermek kerül elhelyezésre.

Az Óvoda eszközökkel kifejezetten jól felszerelt. A csoportszobákban a nagymozgást segítő eszközök, mint trambulín, különböző méretű és textúrájú labdák, füles labdák találhatóak. A perцепciót, taktilis érzéket, finommotorikát fejlesztő játékok eszközök elérhetőek és az élményséták során gyűjtött termékek, gyurma, színes ceruzák fejlesztik a finommotorikát. Megtalálhatóak a csoportszobákban a kognitív képességeket fejlesztő játékok, a szorongást és feszültséget oldó bábok, könyvek, szerepjátékok eszközei. A tornateremben egyensúlyérzéket fejlesztő tornapadok, bordásfalak, karikák, koordinációs létra, perцепciófejlesztő szőnyeg, és az Ayres terápiás eszközök is rendelkezésre állnak. Az Óvoda külön fejlesztő szobájában számos fejlesztő játék, számítógép, a beszéd beindításához hallásfejlesztő játékok, hanganyagok rendelkezésre állnak. Az udvar tágas, szépen rendezett, parkosított, árnyékot adó fákkal, bokrokkal. Az udvaron homokozó és az EU szabványoknak is megfelelő biztonságos játszótér áll a gyermekek rendelkezésére.

b) A személyi felételek tekintetében

Az Óvodában az engedélyezett óvodapedagógusok száma összesen 19 fő. Az adatszolgáltatás időpontjában ebből 16 fő volt a betöltött álláshelyek száma. 2 óvodapedagógus nyugdíjba ment, és 1 fő felmentési idejét töltötte. Üres óvodapedagógus álláshely kettő volt. Az Óvodában az engedélyezett gyógypedagógus álláshely 2 fő, ebből betöltött 1 fő. Fejlesztő pedagógus, pszichológus vagy konduktor nem dolgozik az óvodában. A gyermekek óvodai nevelését összesen 9 dajka segíti.

A gyermekek fejlesztésében két utazó pedagógus is részt vesz, egy logopédus és egy fejlesztő pedagógus. A logopédus heti egy alkalommal, a fejlesztő pedagógus heti két alkalommal van jelen az intézményben. *Az óvodavezető tájékoztatása szerint, így valamennyi SNI gyermeknek a szakértői véleményben előírt egyéni fejlesztései is megoldottak.* Az óvodavezető tájékoztatott arról, hogy a nevelőtestülettel együttesen fontosnak tartják az inkluzív nevelés hatékony megvalósítását. Töreksenek arra, hogy a különleges bánásmódot igénylő gyermekek integrált nevelésének eredményes gyakorlatát valósítsák meg az Óvodában. Ennek érdekében a vezető fontosnak tartja az óvodapedagógusok továbbképzését is, ezért folyamatosan tájékoztatják az óvoda munkatársait az Oktatási Hivatal, POK által meghirdetett akkreditált képzésekről, továbbá a városi munkaközösségek, nevelési intézmények által szervezett a sajátos nevelési igényű gyermekek elfogadását, inkluzív, befogadó nevelését bemutató, segítő jó gyakorlat alkalmazását, módszertani lehetőségek megismerését támogató továbbképzési lehetőségekről. Az óvodavezető tájékoztatott néhány olyan továbbképzésről, melyen az óvoda munkatársai is részt vettek (pl. a Debreceni Bárczi Gusztáv EGYMI által szervezett konferenciák, a játék, szabad játék szerepe az óvodai hátránycsökkentésben, a fejlesztés beépítése a pedagógiai programba stb.) A vezető fontosnak tartja, hogy az intézmény pedagógusai ismerjék meg más inkluzív nevelést folytató óvodák jó gyakorlatát, módszertani megoldásait és építsék be azokat a saját nevelési terveikbe, pedagógiai tevékenységükbe.

c) Az óvodában ellátott gyermekekre vonatkozóan

Az Óvoda a 2022/23-as nevelési évben 137 gyermek nevelését látta el, ebből 11 fő volt SNI gyermek. Az Óvoda Alapító okirata szerint ellátja *“a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küldő gyermekek óvodai nevelését, valamint azon sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének ellátásának szakmai feladatait, akik a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdenek.”* A 2022/23-as nevelési évben a tizenegy fő SNI gyermekből egy fő érzékszervi fogyatékossgal élő, és tíz gyermek egyéb pszichés fejlődési zavarral élő gyermek volt. A nevelési évben egy SNI gyermek felvételi kérelme sem került elutasításra. Valamennyi SNI gyermeket integrált óvodai csoportban láttak el. Az óvodában összesen nyolc csoportban történik a kisgyermekek nevelése. Az SNI-s gyermekek hét csoportba kerültek beosztásra, öt csoportba egy-egy fő, egy óvodai csoportba két fő, míg egy csoportba négy fő járt. 2023 szeptemberében már csak hat SNI gyermek nevelését látta el az óvoda, ők négy óvodai csoportba kerültek besorolásra. *Fontos szempont volt az is, hogy egy-egy csoportba két főnél több SNI gyermek ne kerüljön.*

Valamennyi SNI gyermek számára az integrált nevelésen túl, biztosított az egyéni fejlesztés is. Egyéni fejlesztéseket az óvoda fő állású gyógypedagógusa biztosította, valamennyi SNI gyermeknek hetente két alkalommal. Ezen kívül az utazó pedagógusoknak köszönhetően további egyéni fejlesztések valósultak meg. Az óvodapedagógusok és a gyógypedagógus összehangoltan, egymás munkáját segítve tervezték meg az óvodai tevékenységeket, gyermekprogramokat. A gyógypedagógusok úgy szervezik az SNI gyermekek egyéni fejlesztését, hogy a gyermekek a közösségi programokból se maradjanak ki.

Az Óvoda vezetőjének tájékoztatása alapján figyelemmel vannak az SNI gyermekek egyéni szükségleteire, így azoknak a gyermekeknek a felvételi kérelme sem kerül elutasításra, akik nem szobatiszták.² Az Óvodában biztosított, hogy a dajkák a személyi higiénét a megfelelő diszkréció mellett biztosítsák az éritett gyermekek számára, megoldott a gyermekek szükség szerinti lemosdatása és kulturált formában történő tisztába tétele is.

d) Az integrált óvodai neveléssel kapcsolatos tapasztalatok

Az óvodavezető véleménye szerint az SNI gyermekek együttnevelése a többségi gyermekekkel többnyire zökkenőmentesen működik. A gyermekek befogadták az SNI gyermekeket, tolerálják eltérő viselkedésüket, gyakran kirívó magatartási reakcióikat. A gyermekek általában türelmesek az SNI gyermekekkel, segítenek nekik a nehézségeket okozó tevékenységekben, a közösségi beilleszkedésben. Az óvodapedagógusok nem érzékelték problémát a gyermekek elfogadásával kapcsolatban. *Az óvodavezető szerint a gyermekek szülei tekintetében fontos a megfelelő kommunikáció és a szemléletformáló felkészítés. Ezért a nevelési év elején a szülői értekezleten tájékoztatást szoktak kapni arról, hogy az óvodában integrált nevelés folyik. Igyekeznek hangsúlyozni az elfogadó attitűd fontosságát, az elfogadás pozitív személyiségfejlesztő szerepét.* Az óvodavezető ezen kívül is törekszik arra, hogy minél több lehetőséget biztosítson az SNI gyermekek értékeinek bemutatására, ezekkel is támogatva a szülőket, a gyermekek és az óvodai dolgozók érzékenyítésének megvalósítását is. Közös rendezvények, műsorok, családi napok alkalmával az SNI gyermekeknek a többségi gyermekekkel együtt történő szerepeltetésével, bevonásával irányítják a szülők figyelmét az SNI gyermekek értékeire. A szülők többnyire elfogadják az SNI gyermekek alkalmazkodási problémáival, eltérő magatartásukkal kapcsolatban. A tapasztalatok alapján a többségi gyermekek szülei egyedül azt nem tudják elfogadni, amennyiben SNI gyermekek bántalmazták társaikat.

Az óvodavezető szerint az óvodapedagógusok egyéni, differenciált bánásmódja, az SNI gyermekek sajátos igényeinek, eltérő viselkedésének, érzelmi reakciójának tolerálása, a gyógypedagógusok fejlesztő munkája segítette az SNI gyermekek beilleszkedését a gyermekcsoportokba. Megértő, empátikus attitűddel, feltétel nélküli elfogadással fordulnak a gyermekek felé, szeretettel és sok biztatással nevelik őket. A fejlesztő munkát a tervek szerint a jövőben állatasszisztált terápia bevezetésével fogják kiegészíteni.

e) Az AJB-1340/2022. számú jelentésben megfogalmazott intézkedések megvalósítása

A fenntartó felhívta a figyelmet az óvodai csoportok átszervezésére, ennek eredményeképpen a 2022/23-as nevelési évtől kizárólag integrált csoportokat hozott létre az Óvoda. Az addig két gyógypedagógiai csoportba járó SNI gyermekeket 7 óvodai csoportba sorolták be, így biztosítva a többségi nevelés lehetőségét. A csoportokba sorolásra az óvodapedagógusok véleménye alapján és a szülőkkel történő egyeztetés alapján került sor. Az Óvoda megtette a szükséges lépéseket, hogy a külön nevelésre jogosult gyermekek megfelelő intézményi ellátást kapjanak. Sor került azon gyermekek szakértői véleményének felülvizsgálatára, melyeknél nem volt egyértelmű, hogy együtt vagy különnevelést javasol-e a

---

² Összhangban a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelvével is, melyben az SNI gyermekek vonatkozásában elérendő célként szerepel a szobatisztaságra nevelés, valamint az alapvető önkiszolgálási szokások kialakítása is.

szakértői bizottság. Ezek alapján a 2022/23-as évre a szakértői véleményben egy gyermeknek javasoltak különnevelést. Az ő esetében a gyermek másik intézménybe történő áthelyezésére tettek javaslatot. Ennek eredményeképpen a különnevelésre jogosult gyermeket másik, számára megfelelőbb óvoda gyógypedagógiai csoportjába vitte a szülő. Jelenleg csak integrált nevelés folyik az Óvodában, gyógypedagógiai csoportok az Óvoda alapító okiratával is összhangban nem működnek. A jelenleg óvodai nevelésben részesülő SNI gyermekek 4 csoportban kerültek elhelyezésre és fontos szempont, hogy egy csoportba maximálisan 2 fő SNI gyermek helyezhető el.

5. A vizsgálat megállapításai

5.1. A hatáskör tekintetében

A feladat-és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 1. § (3) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa – a civil társadalom, különösen a fogyatékossgal élő személyek és az őket képviselő szervezetek bevonásával – biztosítja a CRPD 33. cikk 2. pontja szerinti független mechanizmus feladatainak teljesítését. Az Ajbt. 39/O.§ (1) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa a *fogyatékossgügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak* a teljesítése érdekében rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszasság hiányában is – a fogyatékossgal élő személyek jogainak a Fogyatékossgügyi Egyezmény előírásainak való megfelelés szerinti érvényesülését.

Tekintettel arra is, hogy az Ajbt. 39/O.§ (2) bekezdés alapján az alapvető jogok biztosa a 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékossgal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára, így egyik kiemelt vizsgálati feladatként *a korábbi biztosi jelentésekben címzett javaslatok kapcsán tett intézkedések utólagos monitorozását* határoztam meg.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének d) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztosa – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelmére.

Az Ajbt 18. § (2) bekezdés a) pontja rögzíti, hogy közszolgáltatást végző szerv – függetlenül attól, hogy milyen szervezeti formában működik – az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó, illetve e feladat ellátásában közreműködő szerv. A Fot. 4. § fb) pontja értelmében közszolgáltatás az állam által fenntartott intézmény által nyújtott oktatási szolgáltatás, így az ellátást biztosító óvodák közszolgáltatást végző szervnek minősülnek a vizsgálati jogosultságom tekintetében. Figyelemmel voltam továbbá az Nkt. 1. § (2) bekezdésére is, amely rögzíti, hogy a köznevelés közszolgáltatás, és amelynek általános kereteit és garanciáit az állam biztosítja. Az óvodai ellátás biztosítása a Möt. 23. § (5) bekezdése alapján a helyi önkormányzat feladata. A fentiek alapján tehát az óvoda közszolgáltatást végző szervek közé sorolható, így vizsgálati hatásköröm az érintett intézményekre, fenntartókra egyértelműen kiterjed.

Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a hatóságok³ tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. *A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszasság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.*

---

³ Ajbt. 18. § (1) bekezdés

5.2. Az alapvető jogok és alkotmányos elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosja egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

A jelentés megállapításaival összefüggésben hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának az Alkotmány szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”*. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel mondta ki azt, hogy *„az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja, vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”*

Ha összevetjük az Alaptörvény hivatkozott bekezdéseit a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény vonatkozó bekezdéseinek szövegével, akkor abból az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, valamint a gyermekek gondoskodáshoz és védelemhez való joga tekintetében nem hoz olyan változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná.

Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind az azt követően hozott határozataiban, azok indoklásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

5.2.1. A jogállamiság elve

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását,

hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet, hogy a jogállamiságnak több összetevője van, az egyik legfontosabb alapkövetelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Demokratikus jogállamban ahhoz, hogy a személyek életviszonyaikat, működésüket, magatartásukat a jog által előírtakhoz tudják igazítani, az elvárt kötelezettségeiknek eleget tudjanak tenni, szükség van a joganyag, a jogi eljárások stabilitására. A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, hanem az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.

5.2.2. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékossgal élők védelme

A CRPD 5. cikke deklarálja, hogy a törvény előtt minden személy egyenlő, és mindenféle hátrányos megkülönböztetés nélkül jogosult a törvények által nyújtott védelemre és kedvezményre. Az 5. cikk 2. pontja alapján a részes államok megtiltanak a fogyatékossgal alapján történő bármilyen hátrányos megkülönböztetést, és minden téren biztosítják a fogyatékossgal élő személyek számára a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni egyenlő és hatékony jogi védelmet. Az 5. cikk 3. pontja értelmében: az egyenlőség előmozdítása és a hátrányos megkülönböztetés eltörlése érdekében a részes államok minden megfelelő lépést megtesznek, így biztosítva az ésszerű alkalmazkodást.

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése a korábbi Alkotmány 70/A.§-hoz hasonlóan tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossgal, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény XV. Cikk (4) bekezdése továbbá előírja, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti, a XV. cikk (5) bekezdése emellett külön is kiemeli, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossgal élőket. Az Alaptörvény tehát a fogyatékossgal élőket gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki.

A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség előmozdítása az állam számára eltérő jellegű, de szorosan összekapcsolódó feladatot jelent. A jogegyenlőség megteremtése, az egyenlő méltóságú személyként kezelés biztosítása elsődleges állami kötelezettség, míg az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos tulajdonságuk (pl. életkor, betegség, testi fogyatékossgal) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás nem fakultatív feladat: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően, súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására. A CRPD preambulumban a részes államok elismerik, az emberiség valamennyi tagjának veleszületett méltóságát és értékét, az általános alapelvek⁴ között is hangsúlyozva a veleszületett méltóság és az autonómia tiszteletét, a hátrányos megkülönböztetés és a teljes és hatékony társadalmi részvétel és befogadás fontosságát. Kötelezettséget vállaltak⁵ többek között arra, hogy meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést az CRPD-ben foglalt jogok végrehajtása érdekében, megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékossgal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények,

⁴ CRPD 3. cikk Általános alapelvek

⁵ CRPD 4. cikk Általános kötelezettségek

rendeletek, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében, a fogyatékos emberek számára is fontos innovatív kutatásokat és fejlesztéseket valósítanak meg vagy segítenek elő, és ezekről hozzáférhető információkat biztosítanak az érintettek számára.

5.2.4. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga

A CRPD. 7. cikke deklarálja a fogyatékossgal élő gyermekek fokozott védelmének kötelezettségét. Ennek értelmében: *A részes államok minden szükséges intézkedést meghoznak, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek számára más gyermekekkel azonos alapon biztosítsák valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes körű gyakorlását. Minden, a fogyatékossgal élő gyermekekkel kapcsolatos intézkedés során elsődlegesen a gyermek legfőbb érdekeit kell figyelembe venni.*

Az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát. A gyermeket fősabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti az Alaptörvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Így a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteletségét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy aktívan kell cselekednie a gyermekek alapjogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

5.2.5. A nemzetközi emberi jogi kötelezettségek érvényesítése

Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítani kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, jelen esetben egyrészt azt, hogy a magyar jogi szabályozás megfeleljen a CRPD által felállított és a Bizottság által jelzett kötelezettségeknek, másrészt magyar jogi szabályozásnak és gyakorlatnak meg kell felelnie a Gyermekjogi Egyezményben rögzített követelményeknek. Ebbe nemcsak az tartozik bele értelemszerűen, hogy a jogrendszerben nem maradhatnak olyan szabályok, amelyek nem egyeztethetőek össze a CRPD és a Gyermekjogi Egyezmény rendelkezéseivel, hanem az is, hogy ahol szükséges, ott a jogalkotó érdemi és hatékony lépéseket tegyen a hiányzó szabályozás megalkotása érdekében.

A Gyermekjogi Egyezmény preambuluma rögzíti, hogy *a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt.* Az Egyezmény 1991-től a magyar jog része, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésére, ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezet biztosítására. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legjobb érdekében megfelelő eljárásra, döntésre kötelez. Az Egyezmény 18. cikke értelmében a részes államok elismerik, hogy a felelősség a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért elsősorban a szülőkre hárul. Így *segítséget kell nyújtaniuk a gyermek szüleinek a gyermek nevelésével kapcsolatban rájuk háruló felelősség gyakorlásához, gondoskodniuk kell a gyermekjóléti intézmények, szolgálatok létrehozásáról.*

A Gyermekjogi Egyezmény 23. cikke a fogyatékossgal élő gyermekek jogait rögzíti. Ennek megfelelően az Egyezményben részes államok elismerik, hogy a szellemileg vagy testileg fogyatékos gyermekeknek emberi méltóságát biztosító, önfenntartását előmozdító, a közösségi életben való tevékeny részvételét lehetővé tevő teljes és tisztos életet kell élnie. Az Egyezményben részes államok elismerik a fogyatékos gyermekeknek a gondoskodáshoz való jogát.

A CRPD preambuluma szerint a részes államok elismerik, hogy bárkinek fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetése az emberi személy veleszületett méltóságának és értékének megsértése.

A CRPD 7. cikk 1. és 2. pontja értelmében a részes államok minden szükséges intézkedést meghoznak, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek számára más gyermekekkel azonos alapon biztosítsák valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes körű gyakorlását. Minden, a fogyatékossgal élő gyermekekkel kapcsolatos intézkedés során elsődlegesen a gyermek legfőbb érdekeit kell figyelembe venni.

6. Az ügy érdemében

Amint azt valamennyi fogyatékossgügygel foglalkozó jelentésemben kiemelem, a Fot. legfontosabb alapelve szerint az államnak, a társadalom szervezeteinek és tagjainak oly módon kell tevékenységüket végezni, hogy az ne okozhasson olyan károsodást, amely fogyatékossg kialakulásához vezet, illetve *olyan körülményeket kell létrehozni, amelyben a fogyatékos emberek képesek lesznek teljesebb életre és a fogyatékossgukból fakadó terheik csökkenthetőek.*⁶

A tervezési, döntési folyamatok során kiemelten kell kezelni a fogyatékos személyek sajátos szükségleteit, és figyelemmel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek, a bárki által igénybe vehető lehetőségekkel csak különleges megoldások alkalmazása esetén élhetnek. A fogyatékos személyeket érintő döntések során tekintettel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt.⁷ Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkori lehetőségeivel összhangban.⁸

6.1. A fogyatékossgal élő gyermekek óvodai ellátáshoz való joga és annak keretei

A CRPD általános alapelvei között deklarálja a fogyatékossgal élő gyermekek formálódó képességeinek tiszteletét, és a fogyatékossgal élő gyermekek identitásuk megőrzéséhez fűződő jogának tiszteletben tartását.⁹ A Gyermekjogi Egyezmény elismeri a fogyatékos gyermekek különleges bánásmódhoz való jogát és azt, hogy sajátos szükségleteikre tekintettel kell lenni. A sajátos szükségletekre tekintettel a részes államoknak többek között biztosítani kell azt, hogy a gyermekek valóban részesülhessenek oktatásban, képzésben, (...) oly módon, hogy ezek biztosítsák személyisége lehető legteljesebb kibontakoztatását kulturális és szellemi területen egyaránt.¹⁰

A fogyatékos személyek esélyegyenlőségének előmozdítása érdekében született meg a Fot., amelynek alapelvei a teljes jogrendszer tekintetében érvényesek, így a köznevelés

⁶ Fot. 2. § (1) bekezdés

⁷ Fot. 2. § (3)-(4) bekezdés

⁸ Fot. 2. § (5) bekezdés

⁹ CRPD 3. cikk h) pont

¹⁰ Gyermekjogi Egyezmény 23. cikk 3. pont

rendszerében is. A Fot. 13. § (1) bekezdése szerint *a fogyatékos személynek joga, hogy állapotának megfelelően és életkorától függően korai fejlesztésben és gondozásban, óvodai nevelésben, (...) vegyen részt a vonatkozó jogszabályokban meghatározottak szerint.*

Fontos kiemelni, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek egyedi igényeinek és szükségleteinek feltérképezése kiemelt fontossággal bír. Az érintettek neveléshez, oktatáshoz való jogának gyakorlását, az óvoda és iskolaválasztással kapcsolatos döntés meghozatalát jelentősen meghatározza az intézmény hozzáférhetősége, elérhetősége, az intézménynek az egyes fogyatékossgai csoportokhoz igazadó személyi és tárgyi feltételeinek megléte, a személyiséghez kapcsolódó nevelés és képzés jellege, minősége.

A Fot. 2. § (5) bekezdése alapján *az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről*, e személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkori lehetőségeivel összhangban. A Fot. 3. §-a rögzíti azt is, hogy a fogyatékos személyek az őket mindenki mással egyenlően megillető jogaikkal állapotukból fakadóan kevésbé tudnak élni, ezért indokolt, hogy *minden lehetséges módon előnyben részesüljenek*. Az egyenlő bánásmód követelménye nemcsak azt kívánja meg, hogy az oktatás feladatainak végrehajtásában közreműködők tartózkodjanak minden olyan magatartástól, amely bizonyos tulajdonságok alapján egyes személyeket hátrányos helyzetbe hoz, hanem olyan *pozitív intézkedéseket is*, amelyek lehetővé teszik az egyén helyzetéből adódó hátrányok csökkentését, így a köznevelés rendszerében is érvényesülnie kell a fogyatékossgal élő gyermekek jogainak.

Az Nkt. szerint *a köznevelés kiemelt feladata az iskolát megelőző kisgyermekkorai fejlesztés, továbbá a sajátos nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók speciális igényeinek figyelembevétele, egyéni képességeikhez igazodó, legeredményesebb fejlődésük elősegítése, a minél teljesebb társadalmi beilleszkedés lehetőségeinek megteremtése.*¹¹

Az Nkt. rögzíti a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek, tanulók körét és jogait.¹² A kiemelt figyelem *azt jelenti, hogy az e körbe tartozók sajátos tulajdonságuk, helyzetük, állapotuk miatt az átlagostól eltérő foglalkozást, figyelmet, speciális szakértelmet, eszközöket és felszerelést igényelnek. E csoport alcsoportjába tartoznak azok a gyermekek, akik számára egyben különleges bánásmódot is szükséges biztosítani, az SNI gyermekek és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanulók.*

Az Nkt. 4. § 25. pontja alapján, sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékossg együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd. Az Nkt. 96. § (7) bekezdésében foglaltak szerint, *ahol jogszabály az óvodai nevelésben részt vevő, a tanulói jogviszonyban, kollégiumi tagsági viszonyban álló fogyatékos gyermek részére kedvezményt, juttatást, jogosultságot, kötelezettséget állapít meg, a fogyatékos gyermek, tanuló fogalom alatt a sajátos nevelési igényű gyermeket, tanulót kell érteni.*

Az Nkt. 47. § (1) bekezdése szerint a sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani. A szakértői bizottság a szakértői véleményében tesz javaslatot a 15/2013. EMMI rendelet 17. § (1) bekezdése alapján a különleges bánásmódot igénylő gyermek ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatok típusaira, a szükséges szakemberre, illetve

¹¹ Nkt. 3. §. (6) bekezdés

¹² Nkt. 4. §. 13. pont

annak feladataira. A szakértői véleménynek tartalmaznia kell annak megállapítását, hogy a sajátos nevelési igényű tanuló az e célra létrehozott, *a fogyatékoság típusának megfelelő nevelési-oktatási intézményben, osztályban, csoportban, tagozaton vagy a többi gyermekkel, tanulóval közösen is részt vehet a nevelésben-oktatásban.*

Az érintett gyermekek óvodai ellátása ennek megfelelően erre a célra létrehozott gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben, konduktív pedagógiai intézményben, óvodai csoportban, vagy a többi gyermekkel részben vagy egészben együtt, azonos óvodai csoportban történhet. Bármelyik szervezési formában kerül is sor a gyermekek óvodai ellátására, e feladatellátásában csak olyan intézmény működhet közre, amely biztosítani tudja a szakértői bizottság véleményében meghatározott feltételeket.

Az Nkt. 74. § (1) bekezdése szerint az állam gondoskodik köznevelési alapfeladatok ellátásáról. Az Nkt. 74. § (2) bekezdés pedig azt rögzíti, hogy a többi gyermekkel részben vagy egészben együtt nevelhető sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai ellátásának biztosítása önkormányzati feladat. Erről az önkormányzat intézmény alapítása és fenntartása vagy köznevelési szerződés révén gondoskodik. A fentiek alapján tehát a többi gyermekkel, együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének biztosítása egyértelműen önkormányzati feladat. Mindemellett fontosnak tartom rámutatni, hogy önkormányzat kötelező feladata az általa fenntartott óvodában az Nkt. 74. §-a alapján a többi gyermekkel együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének biztosítása, ezentúl az állam feladata biztosítani mindazokat a köznevelési feladatokat, amelyeket a törvény kivételként nem nevesít, így a sajátos nevelési igényű gyermekek külön nevelésének a feltételeit. Ez utóbbi köznevelési feladatot az államon kívül más, így az önkormányzat is elláthatja. Utóbbi esetén a különnevelés feltételeit a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően kell biztosítani.

Az OFP 3.2. pontja kiemelt figyelmet szentel nem csupán az óvodai integrációnak, hanem az inkluzív óvodai ellátás biztosításának a következőképpen: *„A köznevelés előttünk álló éveinek egyik legfőbb feladata az integrációtól az inklúzió felé való érdemi elmozdulás elősegítése. Ennek keretében szükséges az integrációnál magasabb szervezeti fokot igénylő inkluzív oktatás infrastrukturális, módszertani és oktatásszervezési feltételeinek megteremtése, valamint a kapcsolódó humán erőforrás fejlesztése a köznevelés minden szintjén, többek között az utazó gyógypedagógusi hálózatok fejlesztése révén.”*

6.2. A fogyatékosággal élő gyermekek tényleges óvodai ellátása a konkrét eset kapcsán

Az Alaptörvényből és Magyarország nemzetközi kötelezettség vállalásából fakadóan, a fogyatékosággal élő gyermekeknek joguk van, hogy életkoruknak, fejlettségüknek, állapotuknak megfelelő, magas szakmai színvonalú óvodai ellátásban részesüljenek. A fogyatékosággal élő gyermekek minél korábbi életszakaszban történő integrációja és az inkluzív óvodai ellátásuk biztosítása, kulcsfontosságú kérdés a fogyatékos gyermekek és az őket nevelő családok életében. Az óvodai nevelés folytatása a családi nevelésnek, tulajdonképpen kiegészíti azt.

A fogyatékosággal élő gyermekek számára a megfelelő óvodai ellátás biztosítása egy rendkívül fontos lépés a fogyatékosügy problémák hosszú távú, részbeni kezelésében. Amennyiben megfelelő óvodai ellátás biztosított a gyermek számára, a szülőknek is lehetősége van, hogy reintegrálódjon a munka világába, és nem szorul az állami ellátórendszerre, ráadásul az SNI gyermek jobb eséllyel indul a minél teljesebb társadalmi integráció, inklúzió irányába is. A gyermekkorban megtapasztalt személyes élmények, a fogyatékos gyermekekkel való

személyes találkozás, a közös élmények megélése, alapvetően meghatározzák majd a felnőtt emberek fogyatékos személyekhez való hozzáállását is. Ezért fontos hangsúlyozni a társadalmi szemléletformálás kiemelt szerepét és hatékonyságát már óvodás korban, amikor a gyermekek még előítéletmentesek, elfogadók, és a köznevelés rendszerében együttesen, nagy számban szólíthatók meg.

A konkrét utánkövetéses vizsgálat eredményeként megállapítható, hogy *az AJB-1340/2022. számú jelentésben javasolt intézkedések tekintetében az Önkormányzat és az Óvoda vezetősége mindent megtett a korábban fennálló alapvető joggal kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében.*

A javasolt intézkedéseknek megfelelően, az Óvoda biztosította az SNI gyermekek számára a szakértői véleményben foglaltak szerint az óvodai csoportokon belül a többségi és sajátos nevelési igényű gyermekek együttnevelését. A 2022/23-as nevelési évben megszűntek az Óvodában korábban működő szegregáló gyógypedagógiai csoportok és a nevelési évben az Óvodában felvett 11 SNI gyermek az Óvoda hét csoportjába, többségi gyermekekkel együtt került elhelyezésre. Az SNI gyermekek csoportokba történő beosztásáról az óvodavezető gondoskodott, az óvoda pedagógusokkal és a szülőkkel történő egyeztetést követően, tekintettel a gyermekek egyéni szükségleteire, igényeire. Ezzel az Óvoda jelenlegi gyakorlata az alapító okiratában is rögzített feladat ellátással is összhangba került.

Az óvodai nevelés magas színvonalú biztosításához szükséges tárgyi feltételek a jogszabályi előírásoknak megfelelőek.¹³ A csoportszobák tiszták, tágasak, barátságosak, az óvoda épülete felújításra nem szorul. A mosdók megfelelő számban állnak rendelkezésre, az óvoda tornaterme jól felszerelt és az Óvoda egyéni fejlesztésre alkalmas helyiséggel is rendelkezik. Az Óvoda udvara parkosított és a játszótér változatos lehetőséget kínál a szabad levegőn tartózkodás tartalmas eltöltéséhez.

A különleges gondozási igény sajátos fejlesztő, korrekciós, rehabilitációs, rehabilitációs és terápiás célú pedagógiai eljárások és szervezeti megoldások alkalmazását teszi szükségessé. A polgármester és az óvodavezető tájékoztatása alapján az óvodában biztosított valamennyi SNI gyermek számára az integrált óvodai nevelésen kívül az egyéni fejlesztés lehetősége is, melyet az óvoda gyógypedagógusa és utazó pedagógusok (fejlesztő pedagógus és logopédus) útján biztosítanak. Az Óvoda eszköz ellátottsága jó, a gyermekek fejlesztéséhez szükséges eszközökkel rendelkeznek. Az Óvoda minden tekintetben igyekszik az SNI gyermekek egyéni szükségleteinek megfelelni. Nem kerülnek elutasításra a nem szobatiszta gyermekek felvételi kérelmei sem. Az Óvoda megfelelően gondoskodik a nem szobatiszta gyermekek személyi higiéniájának biztosításáról.

Az Óvodáról a személyi feltételek tekintetében elmondható, hogy a vizsgálat időpontjában 2 óvodapedagógusi álláshely volt betöltetlen, azonban az óvoda így is biztosítani tudta minden óvodai csoportban a két állandó óvodapedagógust. Az Óvodában egy gyógypedagógus dolgozik, aki az SNI gyermekek egyéni fejlesztését végzi. Az óvodavezető kiemelt figyelmet szentel az óvoda munkatársainak képzésére és az SNI gyermekekkel kapcsolatos ismereteik bővítésére. Így a munkatársak több alkalommal vettek részt szakmai konferenciákon, továbbképzéseken, igyekeznek a jó gyakorlatokat a saját nevelési programjaikba és a mindennapjaikba is beépíteni.

Az óvodavezető beszámolója alapján az SNI gyermekeknek a többségi gyermekekkel történő együttnevelése, integrációja sikeresnek tekinthető. Az SNI gyermekek csoportokba történő befogadása zökkenőmentesen zajlott. A többségi gyermekek elfogadták az SNI gyermekek sajátos viselkedését, több feladat és tevékenység kapcsán gyakran tapasztalható segítő attitűd a többségi gyermekek részéről. A többségi gyermekek szüleit is igyekszik az Óvoda szülői értekezletek és családi napok, közös rendezvények alkalmával érzékenyíteni, az

---

¹³ 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 2. számú melléklete alapján

elfogadásra és a türelemre tanítani, fontosnak tartják az SNI gyermekek értékeinek kiemelését, hangsúlyozását.

Az előzményi vizsgálat alapvető joggal kapcsolatos visszásságot rögzített azon SNI gyermekek vonatkozásában is, akiknek a szakértői véleményéből nem derült ki egyértelműen, hogy együtt- vagy különnevelést javasolt-e a szakértői vélemény. Ezen gyermekek vonatkozásában a szakértői vélemények felülvizsgálatára maradéktalanul sor került. Közülük egy gyermek esetén különnevelést írt elő a szakértői vélemény, ő a Kemény Zsigmond úti óvodába került, a szakértői véleményben előírt gyógypedagógiai csoportba.

A polgármester tájékoztatása szerint Debrecenben megtörtént az SNI gyermekek tekintetében az óvodai ellátás felülvizsgálata. Az integráló óvodák alapító okiratai pontosításra kerültek, a fenntartó meghatározta, hogy óvodánként hány SNI gyermek együttnevelését látja el az Önkormányzat. Debrecen Város Önkormányzata összesen 274 fő integráltan nevelhető SNI gyermekeknek tart fenn óvodai férőhelyeket.

Bár az SNI gyermekek óvodai különnevelésének biztosítása nem kötelező feladata az önkormányzatoknak, de tekintettel Debrecen város lakosság számára, az SNI gyermekek óvodai ellátása iránti igény növekedésére, Debrecenben két óvoda került kijelölésre, ahol az SNI gyermekek különnevelésének a feladatát az önkormányzati óvodák ellátják. A polgármester ugyanakkor utalt arra is, hogy az SNI gyermekek különnevelése nem önkormányzati feladat, ezért állami támogatás sem jár ezért az önkéntesen vállalt feladatellátásáért.

7. Összegzés

A fogyatékossgal élő gyermekek óvodai ellátó rendszerének megismerése és monitorozása lehetővé teszi, hogy az alapvető jogok biztosa a CRPD végrehajtását segítő, védő és ellenőrző független mechanizmus keretében képet alkothasson a magyarországi óvodai ellátó rendszerről, feltárja az adott területen jellemző problémákat, hiányosságokat és javaslatokat fogalmazzon meg annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élők és családtagjaik is tudatosabbá váljanak, minél szélesebb körben tájékozódhassanak az ellátásokról, jogaikról, és hatékonyabban tudjanak fellépni azok érvényesítése érdekében.

Jelen vizsgálatom célja az AJB-1340/2022. számú jelentésben megfogalmazott intézkedések teljesülésének utánkövetése volt. A vizsgálat feltárta, hogy az előzményi ügyben megállapított alapvető joggal összefüggő visszásságot az Óvoda és az Önkormányzat megszüntette.

A 2022/23-as nevelési évtől az Óvodában valamennyi SNI gyermek a többségi gyermekekkel együtt, összesen hét óvodai csoportban került elhelyezésre. Az Óvoda az SNI gyermekek speciális igényeire tekintettel gondoskodik a gyermekek integrált neveléséről, annak tárgyi és személyi feltételeiről, biztosítja számukra az egyéni fejlesztés lehetőségét. Az SNI gyermekek integrációja eredményes volt az Óvodában, a többségi gyermekek gyorsan befogadták az SNI gyermekeket, sok esetben a gondoskodás és a segítő attitűd jellemzi a gyermekcsoport tagjait. Az Óvoda vezetése fontos feladatként kezeli az SNI gyermekek minél teljesebb integrációjának érdemi megvalósítását. Ennek érdekében kiemelt figyelmet szentel az óvodapedagógusok képzésére és az SNI gyermekekkel kapcsolatos ismeretek és tapasztalatok, jó gyakorlatok beépítésére a mindennapokba. Kiemelten fontos továbbá a többségi gyermekek szüleinek megfelelő tájékoztatása az elfogadó, támogató közösség kialakítása, melyben fontos szerepet kap az SNI gyermekek értékeinek kiemelése.

8. Intézkedéseim

Tekintettel arra, hogy a vizsgált intézmény az AJB-1340/2022. számú vizsgálati jelentés ajánlásait maradéktalanul megvalósította, és a működését érintő alapvető jogokkal összefüggő visszásságra utaló további tény, körülményt a jelen vizsgálat nem tárt fel, az ügyben ombudsmani intézkedést nem teszek.

Budapest, 2024. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos